

Socialnämnden i Filipstads kommun kritiseras för att som vistelsekommun inte ha verkställt en bosättningskommuns beslut om bl.a. hemtjänst till en person som avsåg att tillfälligt vistas i sitt fritidshus

Beslutet i korthet: En person var under sommaren 2023 beviljad bl.a. hemtjänst i sitt fritidshus. Bosättningskommunen, som hade fattat beslutet, begärde att Socialnämnden i Filipstads kommun skulle verkställa det. Socialnämnden bedömde dock att det inte var möjligt, bl.a. eftersom det var svårt att rekrytera tillräckligt med personal. Den enskilde erbjöds i stället att bo i ett trygghetsboende med hemtjänst. JO konstaterar att vistelsekommunen enligt lag är skyldig att verkställa bosättningskommunens beslut, och det är inte vistelsekommunens uppgift att göra en egen bedömning av om det är rimligt eller inte. Det är inte heller avsikten att ett beslut som ska möjliggöra för den enskilde att vistas i sitt fritidshus, ska kunna verkställas genom att han eller hon får vistas i ett annat boende med bemanning i den kommun där fritidshuset ligger. JO kritiserar nämnden för att inte ha verkställt beslutet. Socialnämnden upprättade också ett skriftligt avtal med den enskilde som innebar att de beslutade insatserna endast skulle utföras under en del av den aktuella perioden. Enligt JO tycks nämndens avsikt ha varit att ändra och begränsa beslutets giltighetstid. JO uttalar att vistelsekommunen endast ska verkställa bosättningskommunens beslut och har inte rätt att ändra en beviljad insats. Om det fanns anledning att ta ställning till om tiden för insatserna skulle ändras, hade det varit en fråga för bosättningskommunen. JO är även kritisk mot överenskommelsen.

Anmälan

I en anmälan som kom in till JO den 13 juni 2023 klagade AA på socialförvaltningen i Filipstads kommun. Hon framförde i huvudsak att socialförvaltningen inte avsåg att verkställa Östermalms stadsdelsnämnd i Stockholms kommuns beslut som gav hennes make rätt till bl.a. hemtjänst i deras fritidshus under sommaren 2023.

Utredning

JO hämtade inledningsvis in handlingar från socialförvaltningen i Filipstads kommun. Utöver de efterfrågade handlingarna kom socialförvaltningen in med en skrivelse som bl.a. innehåller sammanställd information om ärendet.

JO begärde att Socialnämnden i Filipstads kommun skulle yttra sig över anmälan.

I sitt yttrande uppgav nämnden bl.a. att den i regel klarar skyldigheten enligt lag att verkställa bosättningskommuners beslut om hemtjänst till personer som vistas i kommunen under sommartid. De senaste åren har det emellertid varit extremt svårt att rekrytera personal och det bedömdes därför att det inte var möjligt att verkställa det aktuella beslutet.

AA kommenterade yttrandet.

Rättsliga utgångspunkter

Varje kommun ansvarar för socialtjänsten inom sitt område, och har det yttersta ansvaret för att enskilda får det stöd och den hjälp som de behöver (2 kap. 1 § socialtjänstlagen [2001:453], SoL).

Utgångspunkten är att det är den kommun där den enskilde vistas, vistelsekommunen, som ansvarar för stöd och hjälp till den enskilde (2 a kap. 1 § SoL). Om den enskilde är bosatt i en annan kommun än vistelsekommunen, ansvarar bosättningskommunen för det stöd och den hjälp som han eller hon behöver (2 a kap. 3 § SoL).

När en enskild avser att vistas en kortare tid i en annan kommun än bosättningskommunen, och till följd av hög ålder, funktionsnedsättning eller allvarlig sjukdom behöver stöd och hjälp för detta, är vistelsekommunen skyldig att på begäran bl.a. verkställa bosättningskommunens beslut (2 a kap. 6 § SoL). Om en bosättningskommun har begärt verkställighet av ett beslut enligt ovan, ska bosättningskommunen ersätta vistelsekommunen för verkställighetskostnaderna (2 a kap. 7 § SoL).

Omständigheterna i ärendet

Av utredningen framgår bl.a. följande. I april 2023 skickade Östermalms stadsdelsnämnd en begäran om verkställighet av ett beslut till Filipstads kommun. Beslutet, som gällde AA:s make, avsåg insatser i parets fritidshus i form av bl.a. hemtjänst och avlösning i hemmet. Begäran om verkställighet gällde perioden den 8 maj–31 oktober 2023 och insatstiden beräknades till 189 timmar per månad för hemtjänst respektive 32 timmar per månad för avlösning. Den 2 maj 2023 fick AA skriftlig information om att Socialnämnden i Filipstads kommun inte hade möjlighet att utföra insatserna eftersom verksamheten saknade tillräckliga personalresurser. AA och hennes make erbjöds i stället att bo i ett trygghetsboende med hemtjänst under den aktuella perioden. Vid ett senare tillfälle erbjöd nämnden AA:s make att få hemtjänst i

sitt fritidshus före och efter semesterperioden. Den 23 maj 2023 upprättade socialförvaltningen en skriftlig överenskommelse med AA:s make om att insatser endast skulle utföras i fritidshuset under perioden den 2–18 juni 2023.

Bedömning

Under Corona-pandemin kom det till JO:s kännedom att flera kommuner hade beslutat att inte verkställa beslut om insatser från andra kommuner. Jag kritiserade kommunstyrelsen i en kommun och uttalade bl.a. att lagstiftningen innebär en skyldighet för vistelsekommunen att verkställa bosättningskommunens beslut, och att en kommun inte har någon laglig möjlighet att själv välja om den ska följa gällande lagstiftning eller inte (se JO:s beslut den 23 juni 2020, dnr 3063-2020). Det beslutet gällde en kommun som hade fattat ett formellt beslut om att inte verkställa några beslut om insatser vid tillfällig vistelse. Beslutet skiljer sig alltså från det nu aktuella ärendet, som handlar om hur nämnden hanterade verkställigheten av ett beslut om insatser i ett enskilt ärende.

Nämnden har i sitt yttrande uppgett att det inte var möjligt att verkställa de insatser som AA:s make var i behov av. Det skulle ha gått åt två årsarbetskrafter för att verkställa de beviljade insatserna i fritidshuset, exklusive besvarande av larm, och det gick inte att rekrytera tillräckligt med personal för att tillgodose behoven.

Jag har förståelse för att det kan vara svårt att rekrytera tillräckligt med personal för att kunna verkställa beslut om bl.a. hemtjänst för tillfälliga vistelser i en kommun, särskilt under semesterperioder och när det handlar om omfattande insatser. Vistelsekommunen är dock enligt lag skyldig att verkställa bosättningskommunens beslut, och det är inte vistelsekommunens uppgift att göra en egen bedömning av om det är rimligt eller inte. Nämnden hade i det här fallet visserligen vidtagit flera åtgärder för att komma tillrätta med sina problem med kompetensförsörjningen utan att lyckas, men den omständigheten påverkar inte AA:s makes rätt att få beviljade insatser verkställda.

Av utredningen framgår även att nämnden vidtog andra åtgärder med anledning av beslutet. AA:s make erbjöds bl.a. trygghetsboende med hemtjänst, vilket han dock inte var intresserad av. Av förarbetena till bestämmelsen om vistelsekommunens skyldighet att verkställa bosättningskommunens beslut framgår bl.a. att bestämmelsen syftar till att underlätta för äldre med fritidshus i en annan kommun än bosättningskommunen (se prop. 2010/11:49 s. 48). Det är således inte avsikten att ett beslut som ska möjliggöra för den enskilde att vistas i sitt fritidshus, ska kunna verkställas genom att han eller hon får vistas i ett annat boende med bemanning i den kommun där fritidshuset ligger. I underlaget från Östermalms stadsdelsförvaltning är det också tydligt att beslutet avsåg insatser i fritidshuset. Nämnden kan därför inte anses ha verkställt stadsdelsnämndens beslut genom att tillhandahålla en plats i ett

trygghetsboende. Jag konstaterar sammantaget att nämnden förtjänar kritik för att inte ha verkställt beslutet från Östermalms stadsdelsnämnd.

Av utredningen framgår vidare att nämnden tog fram ett skriftligt avtal, ”Överenskommelse angående tillfällig vistelse”, som AA skrev under enligt fullmakt för sin make. Jag har tagit del av denna handling. Utifrån hur skrivelsen är formulerad kan det framstå som att AA:s make frivilligt avsåg sig insatser under större delen av den period som beslutet från Östermalms stadsdelsnämnd gällde. AA har uppgett att hon blev tvingad att skriva under handlingen, vilket nämnden har tillbakavisat.

Den enskilde kan givetvis självmant avstå från beviljade insatser, även om utredningen i det här fallet inte ger stöd för att det skulle ha varit AA:s makes önskemål att begränsa tiden för de insatser som han hade beviljats. Nämndens avsikt med avtalet tycks närmast ha varit att ändra och begränsa beslutets giltighetstid. Som nämnts ovan ska vistelsekommunen endast verkställa bosättningskommunens beslut. Vistelsekommunen har inte rätt att ändra en beviljad insats. Om det fanns anledning att ta ställning till om tiden för AA:s makes insatser skulle ändras, hade det alltså varit en fråga för Östermalms stadsdelsnämnd.

Jag vill också klargöra följande. Att bevilja, ändra eller på annat sätt bestämma om en insats till en enskild enligt socialtjänstlagen är en offentlighetsrättslig handling som en socialnämnd ska pröva och ta ställning till genom beslut. Det ska inte ske genom skriftliga avtal eller andra överenskommelser med den enskilde.

Nämnden förtjänar kritik även för överenskommelsen med AA:s make.

Ärendet avslutas.

Beslutet har fattats av JO Thomas Norling. Dokumentet har fastställts digitalt och har ingen underskrift.

Rättsakkunniga Clara Ljunggren har föredragit ärendet och byråchefen Christina Fredin har deltagit i beredningen.